

Analiza rynku turystycznego Monako

Flaga Monako

Herb Monako

*Na zawsze w naszym państwie
Jedna flaga trzepocze na wietrze
Na zawsze kolory czerwony i biały
Mają symbolizować naszą wspólnotę
Wielcy i mali mają odczuwać respekt.*

A Marcia de Muneghu (Marsz Monako)

Dawid Sobura
gr.T2 SUM dzienne

Spis treści

1. Informacje ogólne	3
1.1 Położenie	3
1.2 Podział administracyjny	4
1.3 Klimat	4
1.4 Demografia	4
1.5 Gospodarka.....	5
2. Warunki rozwoju turystyki	6
2.1 Atrakcje turystyczne	6
2.1.1 Pałac Książęcy i Plac Pałacowy	6
2.1.2 Katedra Saint Nicolas	6
2.1.3 Muzeum Oceanograficzne im. J.Y. Cousteau.....	7
2.1.4 Kasyno Monte-Carlo	8
2.1.5 Egzotyczny Ogród	8
2.1.6 Grand Prix Monako	8
2.1.7 Rajd Monte-Carlo	9
2.2 Dostępność komunikacyjna	9
3. Rynek recepcji turystycznej	10
3.1 Przyjazdy	10
3.2 Noclegi	11
3.3 Wydatki.....	12
4. Profile turystów	15
5. Branża Turystyczna.....	16
5.1 Przedsiębiorstwa hotelarskie	16
5.2 Promocja turystyczna.....	17
6. Podsumowanie.....	18
Słowniczek francusko-polski (do tabel i wykresów)	20
Bibliografia.....	20

1.2 Podział administracyjny

Monako stanowi administracyjnie jedność (nie występują żadne jednostki administracyjne). Jednak do lat 90. kraj dzielił się na 4 dystrykty: **Monaco-Ville**, **Monte Carlo**, **La Condamine** i **Fontvieille**. Obecnie są to tradycyjne dzielnice miasta Monako, nie posiadające jednak żadnego znaczenia administracyjnego. Obok tych czterech największych dzielnic istnieje kilka mniejszych: Moneghetti, Larvotto, Saint Roman, Ténao, Les Revoires, La Colle, Saint Michel. Granice pomiędzy tradycyjnymi dzielnicami nie są wyznaczone.

Tab. 1. Spis ludności:

L.p.	Dzielnica	1990r	2000r	2006r
1	Fontvieille	1 961	3 292	3 995
2	La Condamine	12 158	12 187	12 163
3	Monaco-Ville	1 151	1 034	975
4	Monte Carlo	14 702	15 507	16 112

1.3 Klimat

Monako położone jest w strefie klimatu śródziemnomorskiego z łagodnymi zimami i gorącymi latami.

Średnia miesięczna temperatura powietrza wynosi odpowiednio:

- styczeń 8°C

- lipiec 23°C

Średnia roczna temperatura wynosi natomiast 15°C.

Roczna suma opadów atmosferycznych waha się w granicach 600-800 mm. Większość opadów notowana jest jesienią i zimą.

Tab. 2. Temperatura powietrza (°C):

	Rok	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Monako	14,9	8,2	8,8	10,5	12,7	16,5	19,8	23,1	23,1	20,3	16,5	12,1	9,3

1.4 Demografia

18% (2003) ludności stanowią Monageskowie (elitarni obywatele księstwa), pozostali to imigranci, głównie z Francji (46,8%) i Włoch (16,5%). 90% ludności to katolicy. 100% ludności mieszka w bardzo gęsto zaludnionym mieście — ok. 16 923 mieszk. na km². W usługach pracuje 75% ludności zawodowo czynnej, w przemyśle — 25%. Część zatrudnionych dojeżdża do pracy z terytorium Francji.

Tab. 3. Demografia

2006r	
Liczba ludności	33 245
Ludność według wieku	
0 - 14 lat	15,2%
15 - 64 lat	62,1%

ponad 64 lata	22,6%
Wiek	
W całej populacji	45,4 lat
Mężczyzn	43,3 lat
Kobiet	47,3 lat
Przyrost rzeczywisty	0,40%
Współczynnik urodzeń	9,19 urodzin/1000 mieszkańców
Współczynnik zgonów	12,91 zgonów/1000 mieszkańców
Współczynnik migracji	7,68 migrantów/1000 mieszkańców
Ludność według płci	
przy narodzeniu	1,15 mężczyzn/kobietę
poniżej 15 lat	1,15 mężczyzn/kobietę
15 - 64 lat	0,97 mężczyzn/kobietę
powyżej 64 lat	0,69 mężczyzn/kobietę
Umieralność noworodków	
W całej populacji	5,35 śmiertelnych/1000 żywych
płci męskiej	6,19 śmiertelnych/1000 żywych
płci żeńskiej	4,46 śmiertelnych/1000 żywych
Oczekiwana długość życia	
W całej populacji	79,69 lat
Mężczyzn	75,85 lat
Kobiet	83,74 lat
Rozrodczość	1,76 urodzin/kobietę

1.5 Gospodarka

Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca Monako wynosi ok. 50 tysięcy dolarów amerykańskich rocznie. Podstawą gospodarki są usługi, zwłaszcza bankowość, turystyka i handel nieruchomościami. Monako jest siedzibą wielu firm zagranicznych i banków z uwagi na korzystne przepisy podatkowe. Istnieje rozbudowana sieć hoteli. W 2000r w hotelach Monako nocowało 240 tysięcy turystów zagranicznych. Znaczne dochody przynosi kasyno gry w Monte Carlo oraz emisja znaczków pocztowych i pamiątkarstwo. W dzielnicy Fontvieille znajdują się nowoczesne zakłady przemysłu precyzyjnego, chemicznego (w tym farmaceutycznego), odzieżowego i jubilerskiego, ponadto funkcjonuje lądowisko dla śmigłowców, nowoczesny stadion, przystań jachtowa. Energia elektryczna w całości importowana jest z Francji. Przez terytorium Monako przechodzą: linia kolejowa i autostrada Nicea–Genua. Transport wewnętrzny zapewniają samochody prywatne (676 samochodów osobowych na 1000 mieszkańców). Monako łączy unia celna z Francją, która pośredniczy w całości wymiany handlowej księstwa. Monako uczestniczy w Europejskiej Unii Gospodarczej i Walutowej.

2. Warunki rozwoju turystyki

2.1 Atrakcje turystyczne

2.1.1 Pałac Książęcy i Plac Pałacowy

Twierdza obronna rodziny Grimaldich wybudowana została w 1215 roku a następnie w XIII wieku przekształcona została na pałac. Główne wejście pałacowe to monumentalna brama, której strzegą karabinierzy książęcy oraz liczne rozmieszczone na ulicach kamery. Bramę to prowadzi do Podwórcza Honorowego (Cour d'Honneur), na którym w lecie odbywają się koncerty z udziałem m.in. Orkiestry Filharmonicznej z Monte-Carlo. Wnętrza Pałacu Grimaldich tworzy 19 komnat, z których udostępnione zwiedzaniu jest aż 15, ale tylko wtedy gdy Książę jest poza Monakiem co symbolizuje brak flagi na maszcie. Natomiast gdy książę wjeżdża do Monako, na maszcie pojawia się jedna flaga, a kiedy znajduje się w pałacu dwie. Mury pałacu posiadają osiemnaście armat i stosy kul, które dziś stanowią atrakcję turystyczną, a niegdyś wykorzystywane były do obrony zamku i Księstwa. Straż przed rezydencją pełni honorowa gwardia księcia a codziennie o 11:55 odbywa się tu tradycyjna zmiana warty.

2.1.2 Katedra Saint Nicolas

Katedra wykonana jest z kamienia La Turbie i Brescii i powstała w latach 1875-1884 w miejscu dawnego kościoła Saint Nicolas. Do katedry prowadzi wielka brama a w jej wnętrzu znajdują się grobowce książęce w tym grób tragicznie zmarłej księżnej Grace Kelly. Kaplica

"Najświętszego Sakramentu" zdobią piękny ołtarz, wykonany z czerwonego, połączanego orzecha dzieła malarza Brea z Nicei.

2.1.3 Muzeum Oceanograficzne im. J.Y. Cousteau

Muzeum to założone zostało przez Alberta I, słynnego oceanografa a nazwa pochodzi od chyba najbardziej znanego w świecie podróżnika J.Y Cousteau. Zwiedzając muzeum zobaczyć mogą akwaria z różnorodnymi gatunkami ryby oraz salę, w której wyświetlane są filmy o charakterze naukowym. W sali głównej zebrane są pamiątki z wypraw księcia Alberta I oraz znajduje się tam stała wystawa na temat Ziemi.

2.1.4 Kasyno Monte-Carlo

Kasyno wybudowane zostało w roku 1878 roku, według projektu Charlesa Gariera. Stanowi ono centrum gier i rozrywek bogatych turystów, którzy niejednokrotnie przegrywają tu ogromne pieniądze. Co ciekawe w Monako panuje zakaz gry przez jej mieszkańców i nastawione jest jedynie na przyjezdnych zamożnych gości. Za wejściem po prawej stronie mieści się jedyna ogólnie dostępna sala do gier, tzw. "sala amerykańska" wstęp do drugiej sali jest już możliwy jedynie za uiszczeniem opłaty. Pozostałe sale kasyna są prywatne i można do nich wejść posiadając specjalne zaproszenia lub też potocznie zwany "gruby portfel".

2.1.5 Egzotyczny Ogród

Założony 1912 roku, a udostępniony zwiedzającym dopiero po 21 latach ogród w Monako to jeden z najpiękniejszych przykładów flory strefy suchej i subtropikalnej. W dolnej części ogrodu znajduje się wejście do Groty Obserwatorium, gdzie kiedyś swoje badania prowadził Alberta I. Grota usytuowana jest na wysokości pomiędzy 104 i 28 metrów, a jej sale i nacieki formują liczne stalaktyty i stalagmity.

2.1.6 Grand Prix Monako

Pierwsze Grand Prix Monako odbyło się w 1929 roku z inicjatywy Antony'ego Noghesa, wielkiego producenta papierosów i mieszkańca Monte Carlo. Pomysł poparł ówczesny władca Książę Louis II i tak do dziś dzień zawody te odbywają się, co roku. Tor wyścigowy stanowią na codzień ulice miasta a sam wyścig ma ogromny prestiż. Zawodnicy wykonują na nim 78 okrążeń

i mogą rozwijać prędkość do 270 km/h. Zwycięzca Grand Prix Monako otrzymuje z rąk Księcia puchar, a jego nazwisko zostaje wpisane do prestiżowego Klubu Automobilowego Monako.

2.1.7 Rajd Monte-Carlo

Relley Automobile Monte Carlo - Czyli Rajd Monte-Carlo organizowany jest corocznie przez samochodowy klub z Monako. Jego trasa przebiega od południowo-wschodniej Francji przez Księstwo Monako a wyścig uważany jest za jeden z najbardziej prestiżowych rajdów na świecie.

2.2 Dostępność komunikacyjna

Dostępność komunikacyjną Monako można ocenić jako bardzo dobrą. Do miasta dotrzeć można autobusem z Włoch, a z Francji także pociągiem. Samolotem dolecieć można do Nicei (Francja), która oddalona jest o 22 kilometry od Monako. Z lotniska kursują specjalne autobusy do centrum, można również wybrać taksówkę.

Ze względu na niewielką powierzchnię po samym Monako można śmiało przemieszczać się pieszo. Miasto dysponuje jednakże siecią autobusowej komunikacji miejskiej, a bardziej wygodni skorzystać mogą również z usług taksówkarzy.

3. Rynek recepcji turystycznej

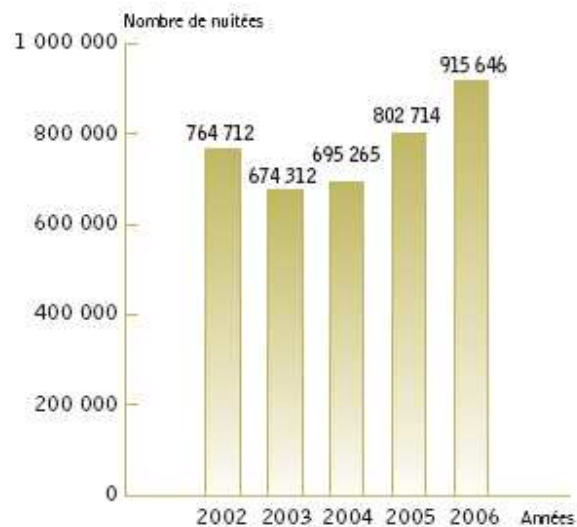
Panujące w Monako ciepłe lata i łagodne zimy, ale również błękitne i czyste wody Morza Śródziemnego, sprawiły iż od XIX wieku, Monako jest częstym miejscem wycieczek dla turystów z Francji jak i całego świata. Dzięki niskim podatkom i swojemu urokliwemu położeniu Monako stało się również miejscem zamieszkania najbogatszych ludzi świata. Swoje domy posiadają tu między innymi światowe gwiazdy filmowe, muzyki oraz biznesu.

Ze względu na bliskie sąsiedztwo najwięcej turystów przyjeżdżających do Monako pochodzi z Włoch i Francji. Kraj ten jest też często odwiedzany przez Brytyjczyków, Amerykanów i Niemców. Od 2003 roku liczba turystów, co rocznie się zwiększa przekraczając w 2006 roku poziom 300 tys. Poniższa tabela i wykres przedstawiają dokładne zestawienie turystów przyjeżdżających do Monako w latach 2002-2006.

3.1 Przyjazdy

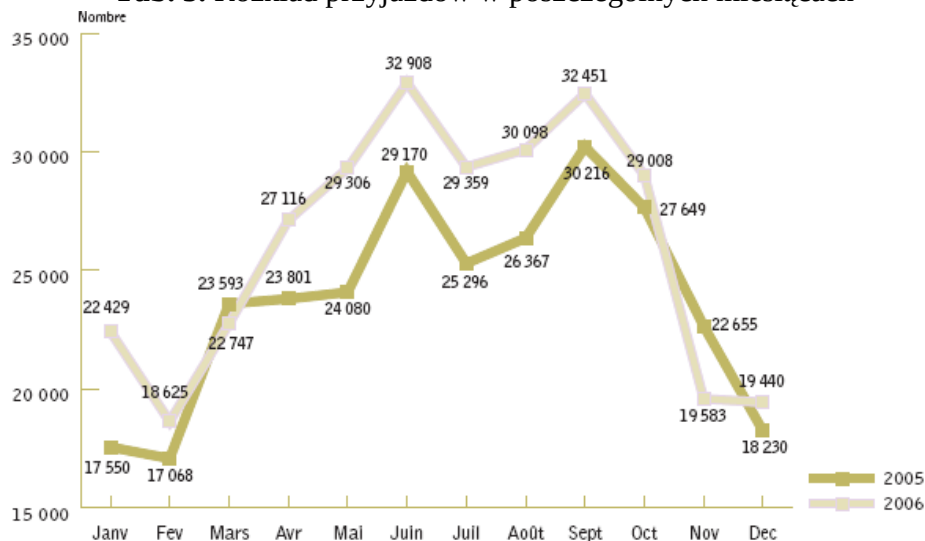
Tab. 4. Przyjazdy wg narodowości

	2002	2003	2004	2005	2006
France	41 392	40 643	40 158	47 441	57 660
Italie	60 822	58 797	57 708	62 781	64 287
Suisse	8 242	6 556	6 749	7 865	8 661
Grande Bretagne	38 071	32 582	36 147	39 571	44 994
Allemagne	14 983	12 455	9 479	12 465	12 593
Belgique	4 525	3 906	3 891	4 710	5 235
Pays-Bas	5 319	4 486	4 203	4 999	5 340
Espagne	6 447	6 110	6 886	6 292	7 620
Autriche	2 198	2 687	1 953	2 166	2 391
Danemark	1 532	1 822	1 980	1 970	2 004
Suede	2 660	1 775	1 951	2 203	2 463
Norvege	1 594	1 064	1 330	1 391	1 889
Russie	3 748	3 047	4 478	6 591	7 234
Portugal	1 272	888	1 270	1 023	1 129
Divers Europe	10 818	9 050	10 784	11 734	15 247
U.S.A.	25 430	17 787	19 861	22 176	26 772
Canada	3 127	2 462	2 384	3 198	3 686
Mexique	1 019	776	773	715	801
Bresil	1 111	1 011	804	1 028	1 193
Argentine	409	624	548	578	608
Divers Amérique	1 403	1 000	762	931	1 011
Affrique	2 440	2 228	2 230	2 601	2 826
Israël	1 439	1 104	1 359	929	1 125
Moyen Orient	4 024	3 320	3 367	3 190	3 694
Australie	2 193	2 100	2 350	2 606	2 644
Japon	8 252	6 375	8 884	7 674	6 370
Chine	1 698	1 306	1 419	1 466	1 618
Divers	6 352	8 677	16 451	25 381	21 975
TOTAL	262 520	234 638	250 159	285 675	313 070
% d'évolution par rapport à l'année précédente	-2,74%	-10,62%	6,61%	14,20%	9,59%

Liczba przyjazdów w latach 2002-2006

Tab. 5. Rozkład przyjazdów w poszczególnych miesiącach

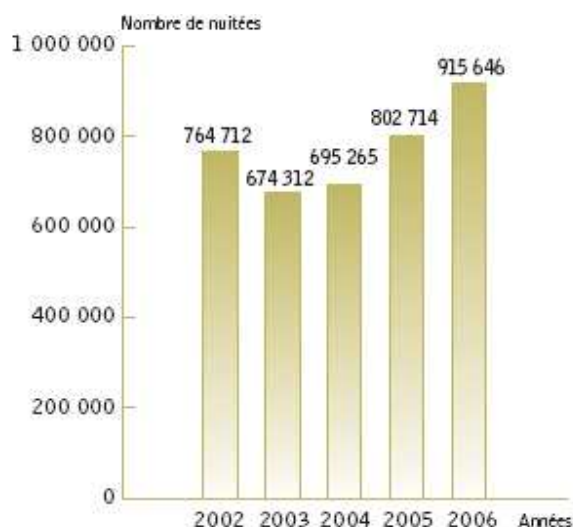
ANNÉE	2005	2006
MOIS		
Janvier	17 550	22 429
Février	17 068	18 625
Mars	23 593	22 747
Avril	23 801	27 116
Mai	24 080	29 306
Juin	29 170	32 908
Juillet	25 296	29 359
Août	26 367	30 098
Septembre	30 216	32 451
Octobre	27 649	29 008
Novembre	22 655	19 583
Décembre	18 230	19 440
Total	285 675	313 070

Wzmożony ruch turystyczny obserwować można w miesiącach letnich, gdzie czerwiec oraz koniec sierpnia znacząco wysuwają się na prowadzenie. Z końcem września odnotowuje się stały spadek przyjazdów, aż do listopada. Podobnie dzieje się z początkiem roku, gdzie po noworocznym szaleństwie znacznie spada ilość odwiedzających, by wraz z początkiem lutego zmienić tendencje na rosnącą.

3.2 Noclegi

Tab. 6. Noclegi wg narodowości

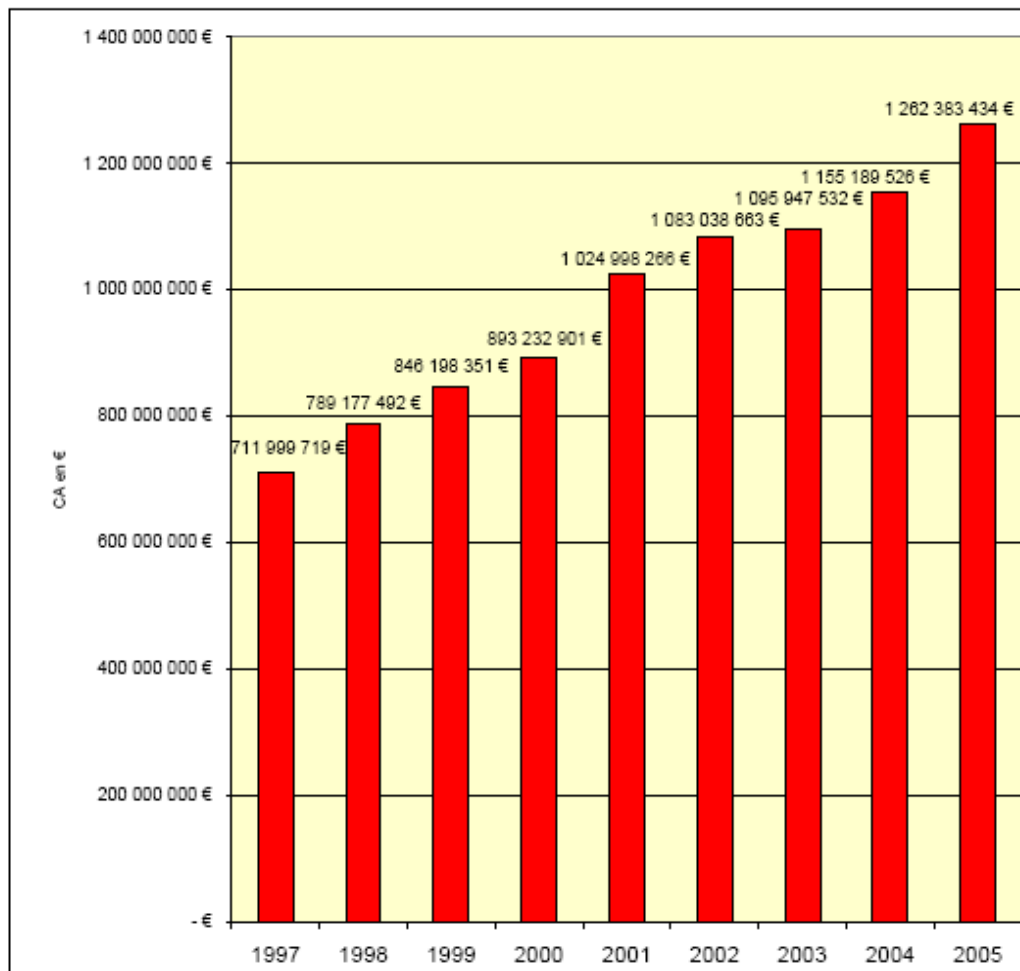
	2002	2003	2004	2005	2006
France	97 673	94 866	88 740	103 665	133 679
Italie	149 398	142 266	133 930	145 022	153 926
Suisse	27 798	25 125	21 640	23 905	30 780
Grande Bretagne	109 749	92 869	93 897	99 846	117 676
Allemagne	38 806	34 459	26 957	34 526	37 074
Belgique	14 220	13 156	12 605	14 608	18 148
Pays-Bas	17 567	14 297	12 218	15 459	18 955
Espagne	19 440	18 706	18 213	17 252	21 190
Autriche	9 255	11 238	7 400	9 184	10 450
Danemark	5 783	6 115	5 793	6 782	7 414
Suede	9 214	5 810	5 526	8 371	7 952
Norvege	5 950	3 267	3 527	4 355	7 108
Russie	17 658	15 744	19 539	28 804	35 717
Portugal	5 813	4 793	5 204	5 222	4 874
Divers Europe	36 978	31 002	32 442	39 120	55 880
U.S.A.	84 445	55 772	59 121	63 411	85 875
Canada	12 021	9 724	9 915	15 233	15 097
Mexique	2 656	2 553	2 230	2 279	2 603
Bresil	3 732	4 383	3 024	3 678	3 773
Argentine	1 244	2 891	2 762	3 538	3 703
Divers Amerique	6 413	3 213	2 914	3 897	7 425
Affrique	9 061	9 493	9 631	12 465	10 606
Israël	6 270	4 571	5 730	3 897	4 809
Moyen Orient	21 120	14 809	15 962	16 509	22 982
Australie	6 558	6 442	6 517	7 914	8 100
Japon	21 838	17 286	29 148	21 345	20 764
Chine	4 313	3 109	3 243	4 871	5 491
Divers	19 739	26 353	57 437	87 556	63 595
TOTAL	764 712	674 312	695 265	802 714	915 646
% d'évolution par rapport à l'année précédente	-4,15%	-11,82%	3,11%	15,45%	14,07%

Od 2003 roku liczba noclegów na terenie Monako systematycznie wzrasta. Znaczącą grupę stanowią tu podobnie jak w poprzednio analizowanym zestawieniu Włosi i Francuzi, a także Brytyjczycy.

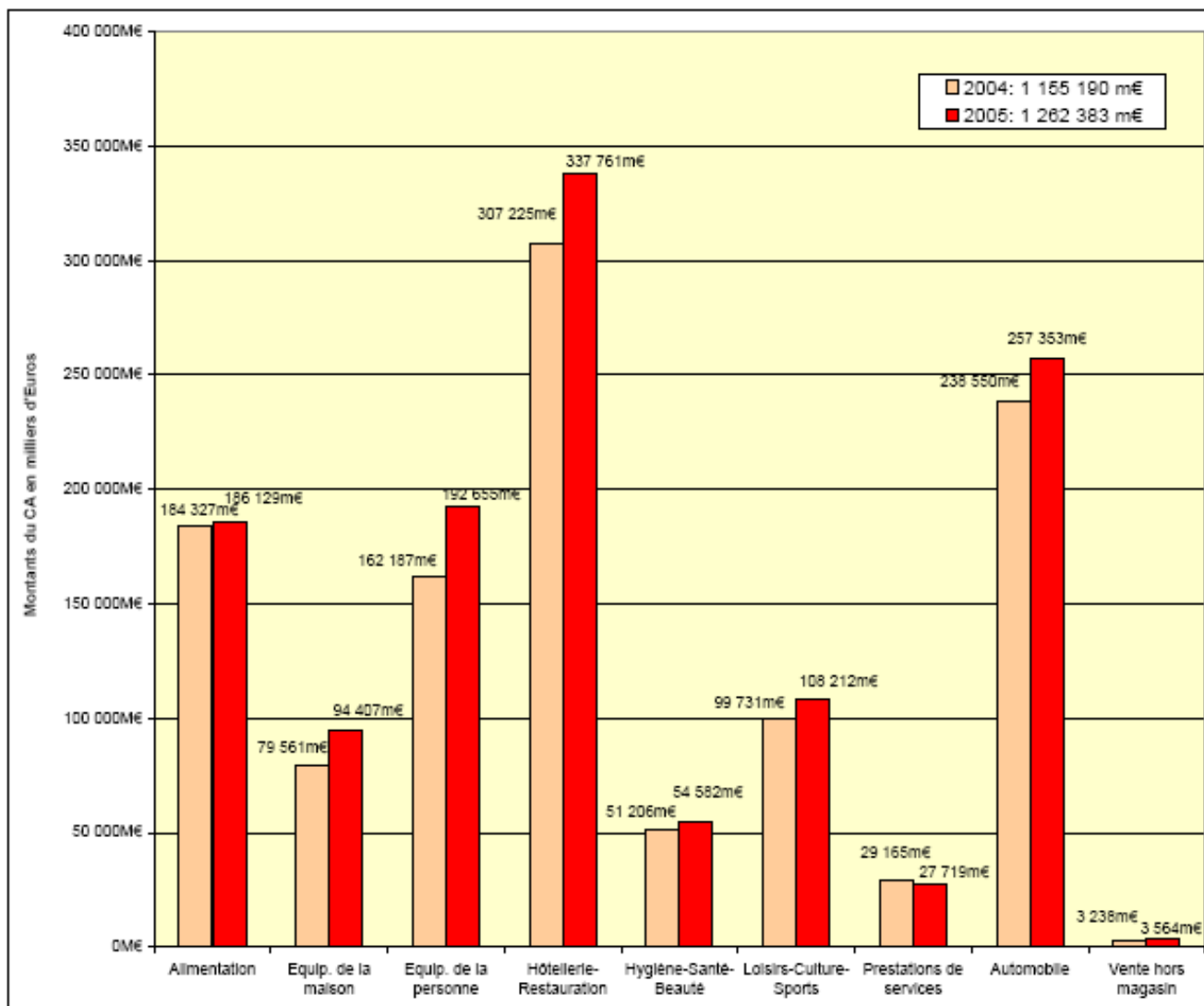
3.3 Wydatki

Wyk. 1. Przychody z handlu detalicznego w latach 1997-2005

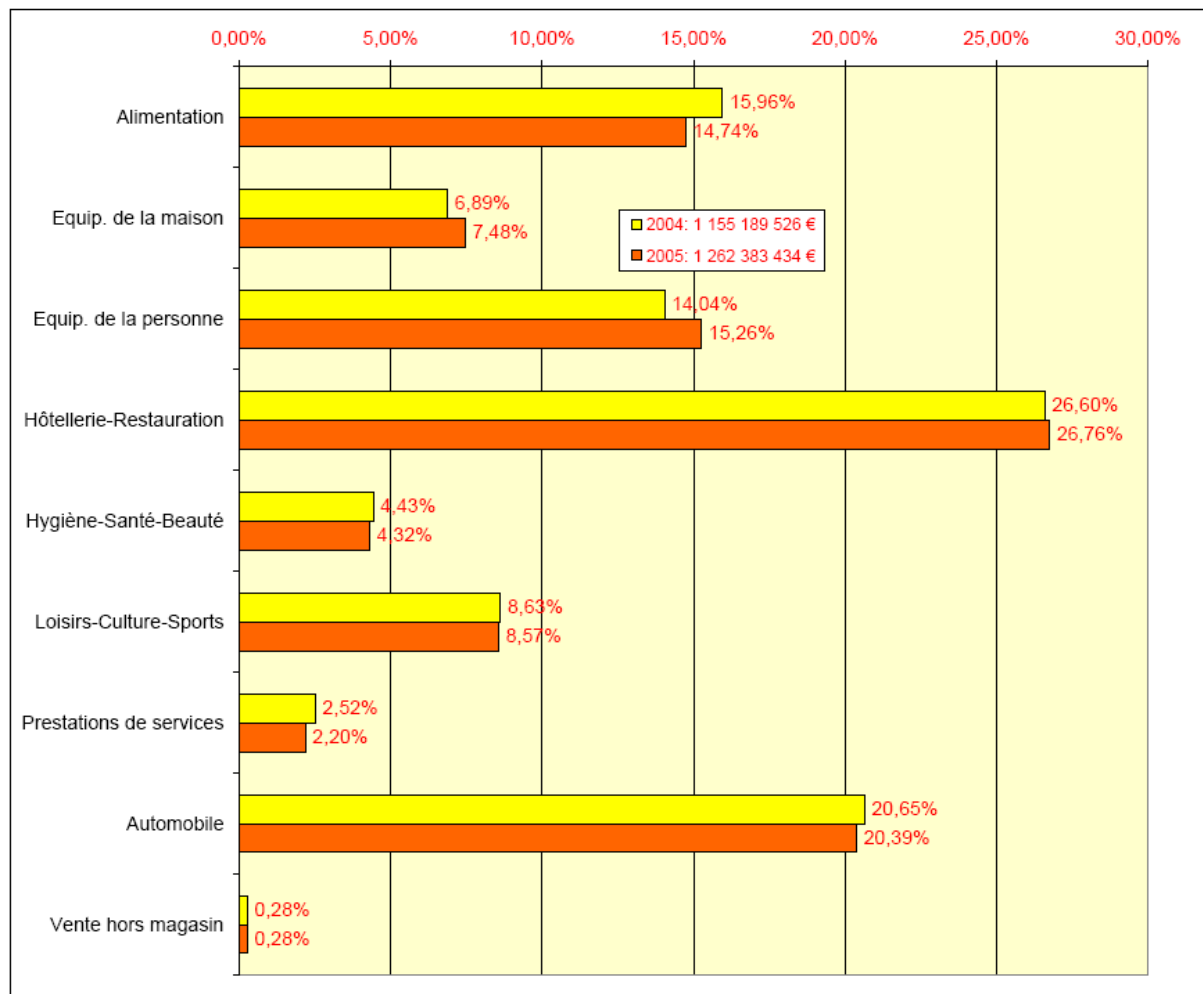
Powyższy wykres obrazuje jak na przestrzeni lat 1997-2005 zmieniały się przychody z handlu detalicznego. Wyraźnie widać trend rosnący.

Wyk. 2. Wielkość wydatków poszczególnych sektorów w handlu detalicznym w 2004/2005

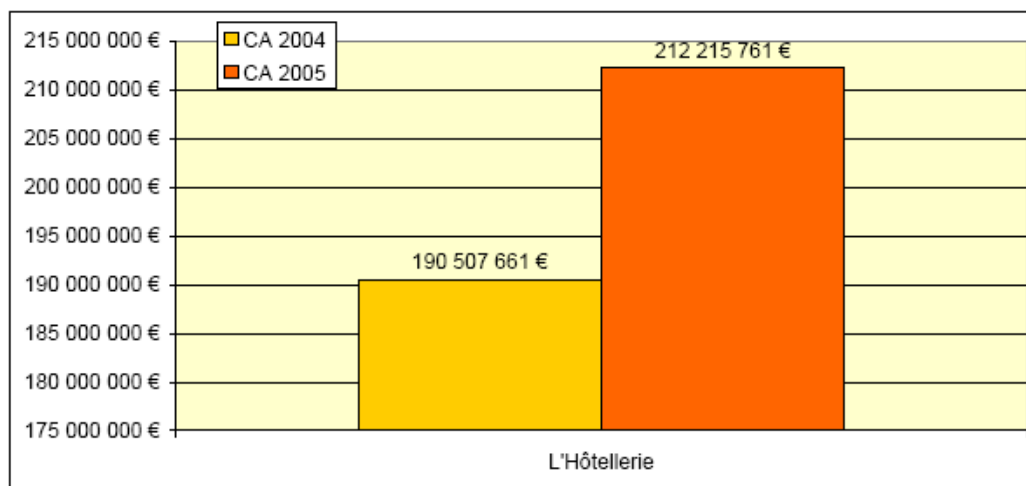

Największa część przychodu z handlu detalicznego pochodzi z sektora hotelarsko-restauracyjnego (ponad 26%), który w znacznej mierze przewyższa wydatki na motoryzację i artykuły spożywcze. Na przestrzeni roku 2004/2005 wydatki w tej najpopularniejszej kategorii wzrosły o ponad 30 000 m €.

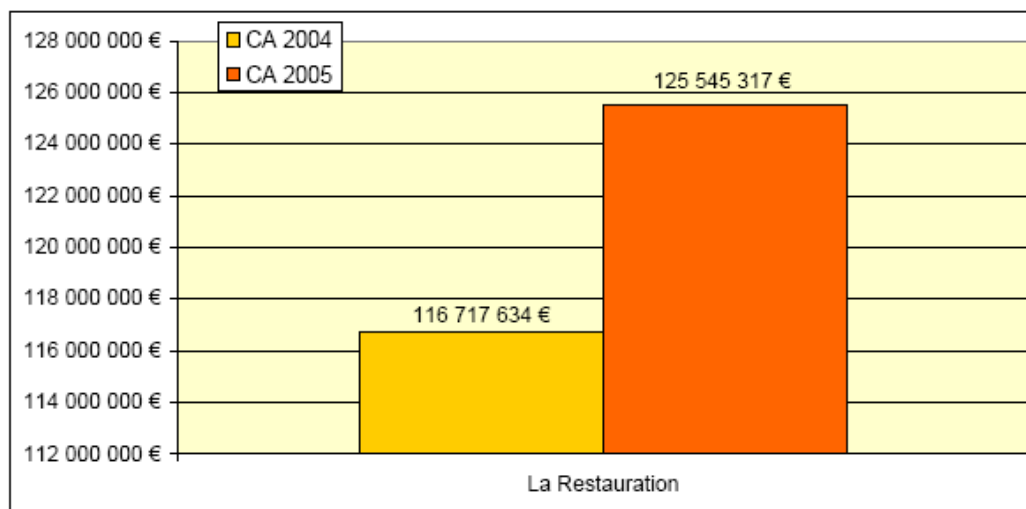
Wyk. 3. Procentowy udział poszczególnych sektorów w handlu detalicznym w 2004/2005

Wyk. 4. Zestawienie wydatków za lata 2004/2005 w hotelarstwie

Wyk. 5. Zestawienie wydatków za lata 2004/2005 w gastronomii

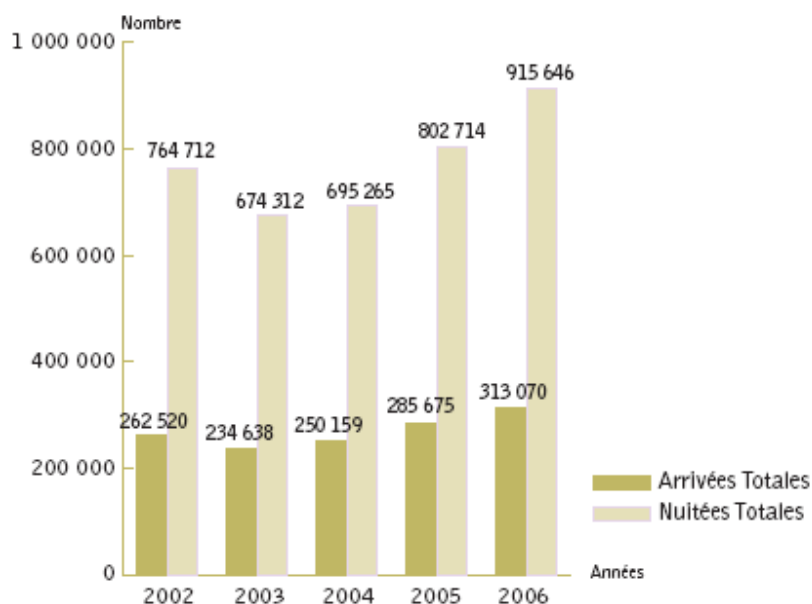

4. Profile turystów

Tab. 7. Przyjazdy i noclegi w hotelach wg klas w latach 2002-2006

	2002	2003	% diff 2002	2004	% diff 2003	2005	% diff 2004	2006	% diff 2005
2 ETOILES									
Arrivées	14 101	13 172	-6,59%	13 343	1,30%	13 083	-1,95%	11 460	-12,41%
Nuitées	29 860	27 475	-7,99%	29 052	-2,74%	28 054	-3,44%	23 913	-14,76%
3 ETOILES									
Arrivées	62 045	58 672	-5,44%	60 089	-2,42%	61 453	2,27%	58 523	-4,77%
Nuitées	149 605	136 302	-8,89%	138 281	-1,45%	141 536	2,35%	134 522	-4,96%
4 ETOILES									
Arrivées	55 493	51 214	-7,71%	54 654	-1,51%	76 370	39,73%	109 152	42,93%
Nuitées	185 469	179 431	-3,26%	158 779	-14,86%	206 852	30,28%	312 048	50,86%
4 ETOILES LUXE									
Arrivées	130 881	111 580	-14,75%	122 073	-7,40%	134 769	10,40%	133 935	-0,62%
Nuitées	399 778	331 104	-17,18%	369 153	-9,00%	426 272	15,47%	445 163	4,43%
TOTAL									
Arrivées	262 520	234 638	-10,62%	250 159	-5,27%	285 675	14,20%	313 070	9,59%
Nuitées	764 712	674 312	-11,82%	695 265	-4,31%	802 714	15,45%	915 646	14,07%

Wyk. 6. Przyjazdy i noclegi w hotelach wg klas w latach 2002-2006

Przyjazdy i noclegi w latach 2002-2006

Na podstawie powyższych danych można wnioskować, iż na przestrzeni lat 2002-2006 w znacznym stopniu wzrósł prestiż społeczny turystów przybywających do Monako. Odzwierciedla się to przede wszystkim w procentowym przyroście ilości noclegów w hotelach 4 gwiazdkowych oraz 4 gwiazdkowych LUXE. W roku 2004 w stosunku do 2003 zanotowano ponad 11% wzrost noclegów w hotelach LUXE, a rok później już ponad 15%. Odwrotna sytuacja zachodziła w 2-gwiazdkowych hotelach gdzie z 2002 do 2003 ilość noclegów spadła o prawie 8%, między 2005-2006 aż o 15%. W ogólnym ujęciu ilość noclegów we wszystkich hotelach w latach 2005-2006 wzrosła z 802 714 do 915 646 (czyli o ponad 14%).

5. Branża turystyczna

6.1 Przedsiębiorstwa hotelarskie

W Monako bardzo dobrze rozwinięta jest sieć hotelarska. Rozróżnia się pięć kategorii hoteli, w zależności od poziomu świadczonych usług.

Hotele 4-gwiazdkowe lux:

- Hotel de Paris
- Hotel Hermitage
- Hôtel Metropole Monte-Carlo
- Hotel Fairmont Monte Carlo
- Hotel Royal Riwiera
- Hotel Port Palace

Hotele 4-gwiazdkowe:

- Hotel Meridien Beach Plaza
- Hotel Monte Carlo Bay Resort
- Monte-Carlo Beach Hotel
- Hotel Vista Palace
- Riviera Marriott Hotel

Hotele 3-gwiazdkowe:

- Hotel Tulip Inn Terminus – Monaco
- Hôtel Miramar – Monaco
- Hotel Alexandra – Monaco
- Hôtel Ambassador Monaco – Monaco
- Hotel Columbus – Monaco
- Novotel Monte Carlo – Monaco

Hotele 2-gwiazdkowe:

- Hotel De France – Monaco
- Hotel Le Versailles – Monaco

6.2 Promocja turystyczna

Oficjalne przewodniki wydane przez Monaco Tourist Office:

- „Odkryj Monako”
- „Restauracje w Monako”
- „Spektakle w Monako”
- „Nocne życie w Monako”
- „Zwiedzanie – Spacery – Wycieczki”
- „Sport w Monte Carlo”
- „Wypoczynek w Monako”
- „Pałac Książęcy”
- „Oficjalna mapa Monako”
- „Historia Monako”
- „Informator turystyczny”

Portale internetowe:

- www.gouv.mc
- www.monte-carlo.mc
- www.visitmonaco.com
- www.yourmonaco.com

6. Podsumowanie

Z roku na rok Monako staje się coraz popularniejszym państwem. Liczba turystów w niedługim czasie może dorównać liczbie mieszkańców, a nawet ją przekroczyć. Nic w tym dziwnego, że dochody z turystyki są głównym składnikiem jego PKB.

Monako jest przykładem małego państewka o ogromnych możliwościach. Dogodne położenie geograficzne, wyjątkowo korzystna polityka podatkowa oraz różnorodność atrakcji kulturalnych uczyniła z niego prawdziwe zagłębie luksusu. Spacerując ulicami Monako można odnieść nieodparte wrażenie, iż jest to „kraina mlekiem i miodem płynąca”. Najdroższe jachty cumują w jego porcie, najdroższe samochody jeżdżą jego ulicami i najbogatsi ludzie nocują w jego najdroższych apartamentach. Przepych uderza zewsząd. Najbardziej w maju, kiedy w

Monako odbywa się jeden z najsłynniejszych wyścigów świata Grand Prix Monako w Formule 1. Warto tu kibicować wraz z tysiącami Polaków Robertowi Kubicy lub wtopić się w barwny tłum Brazylijczyków. A wszystko to w niesamowitej scenerii skalistej zatoki Lazurowego Wybrzeża. Warto przybyć do tego państwa-miasta, aby choć na chwilę doznać tego uczucia przesytu luksusem i bogactwem. Monako jest niewątpliwie w czołówce najbardziej pożądanych miejsc świata.

Słowniczek francusko-polski (do tabel i wykresów)

% d'évolution par rapport à l'année précédente (%diff) – procentowy przyrost w porównaniu do roku poprzedniego

Arrivées – przyjazdy

Nuitées – noclegi

Etoiles – gwiazdki

Divers – inne

Allemagne – Niemcy

L'Hotellerie- hotele

La Restauration- restauracje

Bibliografia

Popularna Encyklopedia Powszechna. Kontynenty i Państwa - Europa. Grupa Wydawnicza Bertelsmann. Warszawa 2000

www.gouv.mc

www.visitmonaco.com

www.yourmonaco.com

www.odyssei.com

www.wikipedia.pl

www.pmedia.pl

www.przewodnik.onet.pl

www.wakacjezprzewodnikiem.pl